

УДК 65.014.1

УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЮ ПІДСИСТЕМОЮ ПІДПРИЄМСТВА

МАРИНА КРАВЧЕНКО,*асистент кафедри економічної теорії**Приазовського державного технічного університету, м. Маріуполь*

Статтю присвячено актуальній проблемі управління необоротними та оборотними активами, власним і позиковим капіталом підприємства. У роботі розглянуто особливості управління фінансово-економічною підсистемою підприємства в умовах кризи, обґрунтовано напрями підвищення ефективності управління ресурсами підприємства.

Ключові слова: управління підприємством, фінансова стратегія, управління активами, управління капіталом, кризові явища.

Постановка проблеми. Виробничий, економічний, фінансовий стан підприємства залежить від ефективності управління підприємством у цілому і його окремими структурними підрозділами (центрами відповідальності), зокрема, управління виробництвом і збутом продукції, станом основних й оборотних фондів, структурою капіталу, персоналом, управління витратами, доходами та прибутками. Досконале виконання основних функцій (виробничих, економічних, соціальних) дозволяє підприємству розвиватися в нестабільних ринкових умовах і протидіяти кризовим явищам. Успішна реалізація управлінських рішень у фінансово-економічній сфері доводить правильність операційних, тактичних і стратегічних напрямів розвитку всього підприємства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблему управління фінансово-економічною підсистемою підприємства, яка включає такі аспекти, як економіка підприємства, фінанси підприємства, менеджмент (операційний, фінансовий), досліджували відомі вчені-економісти, зокрема Л. А. Бернштейн [1], Є. Брігхем, І. О. Бланк [2], П. В. Журавльов [3], Є. Є. Іонін [4], В. В. Ковальов [5], Л. А. Костирко [6], О. П. Крайник, Г. В. Осовська [7], К. І. Редченко, Дж. Г. Сігел, В. П. Сладкевич [8], Дж. К. Шим. Визначено головну мету управління фінансово-економічною підсистемою підприємства - зростання ринкової вартості [2, с. 74; 7, с. 375]; основні задачі для досягнення мети, серед яких - забезпечення фінансової стійкості підприємства, підтримка постійної платоспроможності, максимізація прибутку, мінімізація ризиків; функції управління підсистемою, зокрема розробка стратегії, створення відповідних організаційних структур, формування інформаційних систем, аналіз, планування і контроль діяльності за основними напрямками [6, с. 58; 8, с. 180].

Спеціалістами з економіки і фінансів запропоновано фінансовий механізм реалізації економічних інтересів підприємства, який включає фінан-

сове забезпечення (самофінансування, акціонування, кредитування, беззворотне фінансування); фінансове регулювання, яке здійснюється через систему фінансових інструментів - оподаткування, кредитування, інвестування; фінансові індикатори (фінансові показники, коефіцієнти, критерії оцінювання). Разом із цим потребують більш детального вивчення питання підвищення ефективності управління станом активів і пасивів підприємства в умовах розвитку кризових явищ - загальної кризи неплатежів, банкрутства підприємств, політичної та економічної нестабільності.

Метою дослідження є обґрунтування напрямів підвищення ефективності управління фінансово-економічними ресурсами вітчизняного промислового підприємства в сучасних умовах.

Виклад основного матеріалу. Управління промисловим підприємством як системою включає управління такими функціональними підсистемами, як управління виробництвом, комерційною, маркетинговою, фінансово-економічною й соціальною діяльністю. Управління фінансово-економічною підсистемою в поточному й перспективному періоді передбачає розробку фінансової стратегії діяльності підприємства, аналіз, планування і контроль за реалізацією управлінських рішень.

Як відомо, фінансова стратегія підприємства - це система довгострокових цілей фінансової діяльності підприємства і найбільш ефективних шляхів їх досягнення. На нашу думку, серед типів фінансової стратегії основними є стратегія управління активами, капіталом, грошовими потоками, фінансовими ризиками, кризовими явищами. Розглянемо управління активами й капіталом підприємства. На рис. 1 представлено основні елементи управління активами (ресурсами) підприємства. Система управлінських рішень у сфері ефективного формування й використання ресурсів підприємства спрямована на вирішення двох основних задач - управління необоротними та оборотними активами.

№ 9 (100) грудень 2009 р.

Рис.1. Елементи управління активами підприємства.

Управління оборотними активами за основними елементами передбачає забезпечення потреб підприємства для здійснення виробничо-комерційного процесу. Оборотним активам притаманні такі позитивні характеристики: висока ліквідність (зокрема грошовим активам, поточним фінансовим інвестиціям, товарам тощо), пристосування до змін кон'юнктури товарного й фінансового ринків. До негативних характеристик відносять утрату їх вартості від інфляції, а також те, що тимчасово вільні оборотні активи не генерують прибуток, а зайві запаси товарно-матеріальних цінностей призводять до додаткових витрат на їх зберігання.

В умовах кризи особливо важливим є отримання ефекту від управління дебіторською заборгованістю за товари та за розрахунками, який може визначитися в зменшенні загальної суми заборгованості, а також величини безнадійної заборгованості. При цьому управління дебіторською заборгованістю передбачає формування вигідної кредитної політики (наприклад, за комерційним кредитом) відносно покупців продукції з позиції своєчасної оплати за домовленістю сторін; забезпечення своєчасної інкасації заборгованості.

Метою управління таким елементом оборотних активів, як грошові кошти (рис. 1) є оптимізація сукупного обсягу їх залишку для забезпечення пос-

тійної платоспроможності. Необхідно забезпечити рентабельне використання тимчасово вільного залишку грошових активів (гроші повинні приносити прибуток) й обрати ефективні форми регулювання їх середнього залишку. Актуальним є досягнення рівномірного надходження й використання грошових потоків підприємства, їх збалансованості за обсягами й у часі.

Мета управління запасами товарно-матеріальних цінностей полягає в мінімізації розміру операційних витрат на закупівлю запасів, зменшенні витрат на їх обслуговування, розробці заходів із прискорення залучення запасів в оборот підприємства і забезпечення ефективного контролю за їх рухом.

Друга група активів - необоротні активи - характеризується кращою захищеністю від інфляції, ніж вартість оборотних активів, та спроможністю генерувати прибутки. Серед негативних характеристик варто виділити моральний і фізичний знос основних фондів і нематеріальних активів.

У процесі підвищення ефективності управління необоротними активами важливим є аналіз динаміки обсягів, складу, ступеня зносу активів, їх оновлення й ефективності використання в часі й за потужністю. У кризовий період важливо зберегти конкурентні переваги, для чого необхідне своєчасне оновлення необоротних активів, особливо тих, які

відносяться до виробництва продукції. Дефіцит коштів можна покрити за рахунок реалізації основних фондів, які вже не використовуються, а придбання нових, більш продуктивних фондів рекомендується здійснювати без посередників на виплати чи на умовах оформлення орендних відносин. Підвищен-

ня ефективності використання фондів підприємства досліджується на основі аналізу динаміки таких показників, як фондоозброєність, фондомісткість, коефіцієнт зносу тощо.

Основні елементи управління джерелами формування активів підприємства представлено на рис. 2.

Рис. 2. Елементи управління капіталом підприємства.

Управління капіталом включає вирішення проблем підвищення ефективності використання власного й позикового капіталу для забезпечення потреб у придбанні необхідних активів.

Управління власним капіталом, джерелами формування якого є прибуток, амортизаційні відрахування, залучення додаткового пайового та акціонного капіталу, одержання фінансової допомоги, має такі позитивні характеристики, як простота залучення, забезпечення фінансової стабільності. Негативні характеристики - це обмеження обсягів залучення, висока вартість.

Основними завданнями підвищення ефективності управління власним капіталом підприємства в нестабільних умовах можна назвати:

1) визначення напрямів формування власних фінансових ресурсів, які включають обґрунтування основної необхідності у власних фінансових ресурсах і обсягів залучення (за необхідністю), оцінку вартості залучення власного капіталу з різних джерел (внутрішніх і зовнішніх) й оптимізацію співвідношення між ними;

2) формування операційного прибутку, тобто визначення обсягів реалізації продукції, що забезпечують беззбиткову операційну діяльність, і рівня можливого зниження цін на продукцію для збільшення обсягів продажів, тобто зростання обіговості коштів.

Слід зауважити, що здійснення дивідендної та емісійної політики як завдань управління власним капіталом підприємства є обмеженим в умовах кризи, оскільки промислові підприємства відчувають брак коштів, а на фондових ринках спостерігається спад обсягів торгів через зниження темпів промислового виробництва.

Управління позиковим капіталом сприяє зростанню фінансово-економічного потенціалу підприємства, однак особливо в сучасних умовах вартість позикового капіталу є високою й існують значні ризики зниження фінансової стабільності та втрати платоспроможності підприємства.

Проте кон'юнктура фінансового ринку має тенденцію до покращення, у зв'язку із цим процес підвищення ефективності управління позиковим ка-

підприємством передбачає вирішення таких завдань:

1) управління залученням банківського кредиту, тобто оцінка підприємством власної кредитоспроможності й умов кредитування за різними видами банківського кредиту;

2) управління орендою, яке включає вибір об'єкта оренди, узгодження умов здійснення орендної операції, організацію контролю за своєчасним здійсненням орендних виплат;

3) управління залученням комерційного кредиту, тобто оптимізація умов залучення, ефективне використання коштів і забезпечення своєчасних розрахунків;

4) управління внутрішньою кредиторською заборгованістю включає здійснення аналізу внутрішньої кредиторської заборгованості підприємства в попередні періоди, обґрунтування її складу в наступному періоді, визначення періодичності та прогноз середньої суми виплат за окремими видами заборгованості.

Висновки

Проведене дослідження свідчить, що основними напрямками підвищення ефективності управління фінансово-економічною підсистемою в кризовий період є:

- за оборотними активами: недопущення зростання дебіторської заборгованості - відвантаження продукції виключно на умовах попередньої оплати тим контрагентам, з якими договірні відносини не є постійними;

- за необоротними активами: для функціонування в конкурентному середовищі потрібно оновлювати основні виробничі фонди, для чого пропонується їх придбання у виробників (без участі посередників) на умовах оренди;

- за власним капіталом: забезпечення прибуткової діяльності підприємства на основі визначення обсягу продукції, який буде забезпечувати беззбитковість із урахуванням товарних коливань;

- за позиковим капіталом: використання комерційного кредиту при придбанні запасів для забезпечення поточної господарської діяльності й недопущення зростання кредиторської заборгованості для підтримки ділової репутації.

У подальших дослідженнях слід розробити рекомендації щодо адаптації промислових підприємств до економічних умов господарювання для підвищення їх конкурентноздатності в нестабільному ринковому середовищі. У плані розглядуваної проблеми необхідно деталізувати заходи з підвищення ефективності управління фінансово-економічною підсистемою в кризовий період за оборотними і необоротними активами, власним і позиковим капіталом.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бернстайн Л. А. Анализ финансовой отчетности: теория, практика и интерпретация / Л. А. Бернстайн ; [пер. с англ. / под ред. Я. В. Соколова]. - М. : Финансы и статистика, 2002. - 624 с.

2. Бланк И. А. Управление активами / И. А. Бланк. - К. : Ника-Центр, 2000. - 720 с.

3. Журавлёв П. В. Экономика предприятия и предпринимательской деятельности / П. В. Журавлёв, С. А. Банников, Г. М. Черкашин. - 2-е изд., перераб. и доп. - М. : Изд-во "Экзамен", 2008. - 542 с.

4. Іонін Є. Є. Аналітичне підґрунтя реалізації концепції збереження власного капіталу / Є. Є. Іонін // Актуальні проблеми економіки України. - 2005. - № 1. - С. 43-53.

5. Ковалёв В. В. Введение в финансовый менеджмент / В. В. Ковалёв. - М. : Финансы и статистика, 2001. - 768 с.

6. Костырко Л. А. Диагностика потенциала финансово-экономической устойчивости предприятия : [монография] / Л. А. Костырко. - 2-е изд., перераб. и доп. - Харьков : Фактор, 2008. - 336 с.

7. Осовська Г. В. Менеджмент організацій / Г. В. Осовська, О. А. Осовський. - К. : Кондор, 2007. - 676 с.

8. Сладкевич В. П. Сучасний менеджмент організацій / В. П. Сладкевич, А. Д. Чернявський. - К. : МАУП, 2007. - 488 с.

M. Kravchenko

MANAGEMENT OF FINANCIAL AND ECONOMIC SUB-SYSTEM OF AN ENTERPRISE

The article deals with the topical problem of management of fixed and circulating assets, equity and loan capital of an enterprise. The article analyses the peculiarities of management of financial and economic sub-system of an enterprise in the conditions of the crisis, as well as it grounds the directions to increase the efficiency of enterprise budget management.

Key words: management, financial strategy, asset management, capital management, crisis effects.

© М. Кравченко

Надійшла до редакції 19.10.2009

№ 9 (100) грудень 2009 р.